

DAN I JOŠ JEDAN

MIRIS PALJEVINE ŠIRI se njenim nosnicama dok promatra isprekidanu putanju već pomalo izbljedjele trake na asfaltu. Čak i ta traka je iscrpljuje. O svemu što se dogodilo i što se zbiva opsesivno razmišlja. Ali misli je uznemiruju, ne dopuštajući joj da se sabere. Kad bi barem mogla malo zastati, tek da vidi gdje to sve ide i kako će završiti. Ona poznaje unutarnji život tih događaja. I to je ono što je muči, ti unutarnji glasovi pokraj kojih je njen posve utišan. Zašto dolaze baš onako kako dolaze? Zašto ih ne uspijeva zaustaviti ili promijeniti? Ili barem, kasnije, izbrisati. No ona zna da sve i dalje postoji, da se događaji stalno roje ponad nje. Ništa nikada ne nestaje, ništa čak i ne umire! Opet je nešto šušnulo iza nje u hladnjači. Nije se okrenula, a lako ih je mogla zamisliti da tamo sjede. A opet, u istom času se može zamisliti s Robertom. *Robert!* U crkvi se sinoć ustao i rekao: *Nemojmo se više zavaravati, danas moramo biti hrabri da bismo rekli istinu o Isusovoj smrti.*

Dok je vozila prema granici, Klaudija je slušala glasove koji bi joj već idućeg trenutka osvetnički izmicali. Nikako nije više nazivala, te davne likove iz prošlosti. Ovako, bez imena, mogla se upitati postoje li uopće, no kad bi, opet, imena nesmotreno navrla u sjećanje, nervozno bi se, ne bez ljutnje, upitala što su uopće ikada značila. Pred tunelom, pomislila je da čuje šuštanje Robertovih hlača, a ona imena su se vraćala kao da nisu nikad nigdje ni odlazila. Moraju li ljudska imena biti uvijek ista? Mogu li se ljudi zvati nekako drukčije? Što bi se dogodilo da nju netko sad nazove nekim drugim imenom, a ona ga prepozna kao svoje? Doista, što bi se tada dogodilo? Možda bi se sve u njoj pomiješalo?

U automobilu bi bili jako mirni. Obično bi se počeli meškoljiti tek prije meksičke granice. Jasno ih je čula kako se meškolje. Meškoljili su se i meškoljili, poput disk džokeja u svjetlucavoj odjeći sa šarenim frizurama kad žele biti primijećeni. Istina je da ih se već nekako željela riješiti. Da, ali kako? Izašla je ispred disko kluba za koji je znala da je nekada bio striptiz-bar. Nešto žarko protrne u njoj, šibice su se već žarile u džepu. Zapljusnuo ju je val osvetničke pravde. Kurve su odvedene u nepoznatom pravcu, no njihov miris i dalje lebdi s nevidljivih fotelja i kauča i prelazi na tinejdžere, čineći ih odraslijim i privlačnijim. Nekada davno voljela je stajati ispred klubova, promatrajući plešući niz neona. Unutra je uvijek prevruće a i često puštaju nenasnosnu glazbu. Vratila se u automobil. Previše je ljudi oko nje. Autostrada ju je opet pozivala na dugo putovanje. Pred jutro se odlučila vratiti u sjemenište. U sobi je dočeka razvaljeni kauč, poznati crvotočni namještaj i lavabo ispresijecan svijetlim žutim trakama.

KONAČNO JE PUTOVAO pretvorivši se sav u oko. Oko nas samo vodi, ono je najvažnije. Prostor je jači od vremena. Pravo putovanje, misli, odvija se jedino tamo gdje se nikada nisi kretao. Tamo gdje si već bio, to može biti samo nekakvo ne-putovanje, jer vi-

diš samo već tisuću puta viđeno, i ništa drugo. Doduše, uvijek se potajno nadaš da ti je nešto promaknulo, neka značajna sitnica, ona koja će nam omogućiti da sve promotriš na nov i drukčiji način. No u stvari ne vjeruješ da se tako nešto može uistinu i dogoditi, jer sve je izjedeno pogledima i odavno shvaćeno i još samo moć mašte može nadomjestiti ograničenja oka. Onaj grad koji ponajbolje poznajemo, ili barem mislimo da ga poznajemo, jer smo tamo odrastali, jednom bi mogao biti neobičan i tajnovit. Uskoro shvaćamo da je to samo naša projekcija, da samo umišljamo da je on tako lako vidljiv i proziran. I maštamo o tome kako se njegova prava lica moraju nalaziti negdje dalje, daleko i dalje.

Nestrpljiv, kao i obično, naginje se nad mali avionski prozorčić: na pisti, kao u nekom futurističkom zoološkom vrtu, spuštenu prema dolje, osunčani avionski kljunovi prelijevaju se u nizu. Sviđa mu se tumarati po aerodromima, čistim i urednim, prelijetati velike udaljenosti između američkih gradova ne dojadi mu čak ni kad zbog iznenadnog pluska kruže iznad ulica nepoznatog grada.

Zabavlja ga pomisao da već ima što ispričati s tog putovanja. U Gracelandu mu se namiješila neka vrlo mlada crnkinja. Na povratku iz Memphisa trudnica, također vrlo mlada, kad je shvatila da će baš on sjesti kraj nje, rekla mu je: *Hej, ti ćeš dakle biti kraj mene!*

Na memfiškom aerodromu uzrujano promatra neke muškarce kako urlaju u improviziranom baru. To mu se čini neumjesnim jer smatra da su aerodromi najbliži srodnici bolnica: mali okruglasti sendviči i vodenasta filter kava, misli, pripadaju istom, svima poznatom tipu hrane. Slično medicinskim sestrama i stjuardese se lijeno vuku po hodnicima. Piloti užurbano stupaju, jedino što nisu obukli bijele kute. Njegova avio-avantura započinje u New Yorku gdje ga izdvajaju na pregledu putovnica. To je i očekivao s obzirom na nove političke okolnosti u ovoj zemlji. Odvode ga u malu pokrajnju prostoriju gdje ga pažljivo prepipavaju dvije policajke-crnkinje. Mršavi policajac-crnac nezainteresirano je stajao na drugoj strani sobe. Njegova prva asocijacija je sistematski pregled, što nikada nije smatrao ugodnim iskustvom. Mora skinuti cipele i jaknu, ali kad je počeo skidati hlače, viša i privlačnija crnkinja mu veli: *Hej, sir, to neće biti potrebno*. Primjećuje kako svo troje odvraćaju poglede od njegovih cipela, prelijepih po njegovom mišljenju, ali očito dotrajalih.

Otputovao je u Ameriku uvjeren da neće ništa važno vidjeti ako ne bude hodao. Ali nekoliko dana nakon dolaska morao je shvatiti kako je bilo iluzorno očekivati da ga tamo prije ili kasnije neće strpati u neki automobil. Ipak, privremeno se izborio za pravo da hoda. Klaudija nije ništa rekla, ona jedva da je išta govorila. Njemu je to savršeno odgovaralo, to je bilo točno ono što je priželjkivao da se dogodi. Nije ga napuštala ideja da pokuša prepješačiti Ameriku, tim podvigom se zanosio još u djetinjstvu. To, naravno, nije značilo da bi baš cijelu Ameriku trebao uzduž prehodati ili zaći baš u svako mjesto. Sve je više zamišljao metaforički, sviđalo mu se na taj način poigravati mislima. No što bi o takvoj zamisli rekao neki putnik, doista pravi putnik?

No, povremeno se u Americi ipak morao voziti u automobilu. To je svakako bilo neizbježno. A jednom kad bi sjeo u automobil, Amerika bi mu se činila poznatom, potpuno istom kakvu je vidio na televiziji ili filmovima. Policijske stanice, zalogajnice, rock klubovi

vi, shopping mallovi, parkovi, sve već viđeno. Amerika je, eto, odavno snimljena iz vozila, možda su im baš zato automobili tako važni. Ali, jedino dok hodaš, nemaš osjećaj da je sve oko tebe postavljeno i napravljeno, sve, uključujući čak i one beskućnike na staniци Five Little Point.

Kad je prvi put izašao iz podzemne stanice na američku ulicu, i to u samom centru grada, nije vidio nikoga. Šokantno, kao u nekom niskobudžetnom znanstveno-fantastičnom filmu. Posumnjao je u ono što je vidio. Kasnije mu se događalo da vidi nešto razrušeno i raspadnuto, a onda bi slika jednostavno sjela na svoje mjesto. I doista, uskoro su se pojavili ljudi: čuvari, raznosaci hrane, portiri; dva bloka dalje vidio je radnike kako krpaju neku cestu. Začudio se da još uopće postoje i kolnici.

Hodao bi i hodao, a kad bi vidio nešto zanimljivo, zastao bi i gledao. Kupio je plan grada da bi barem otprilike znao u kojem smjeru se nalazi knjižara koju je tražio. Pješakeći shvatio je da ovdje nitko zaista ne hoda ulicama i da se svi na njima zadržavaju samo onoliko koliko moraju. Tako je, međutim, bilo sve dok nije zašao u siromašniji dio grada u kojem žive Meksikanci i Portorikanci, i kad je ulica pravila.

ČITAV TJEDAN sipi kišica, a onda u nedjeljno jutro osvane sunce. U dijelovima stana još neizloženim sunčevim zrakama naslage hladnog zraka tope se u dodiru s naletom preuranjene vrućine. Tibor, dakako, uživa u tim promjenama. Posebno rado pretrčava u hladniji dio stana, što dodatno razdražuje majku i oca, obuzete užurbanim spremanjem za odlazak u bolnicu gdje bi napokon trebali, nakon nekoliko uzastopnih odgoda, posjetiti didu. Izlazak iz kuće za njih je uvijek teška i komplicirana operacija koja započinje ritualnim svađuckanjem, a najčešće završava, kako bi rekli nogometni komentatori, koškanjem. To, međutim, uopće ne znači da se u samo nekoliko sekundi između njih ne može rasplamsati istinski sukob. Njemu bi uvijek izmaknuo onaj trenutak kad bi se otešla neka zapaljiva riječ i kad bi nastao metež. Nikad ne bi uspijevao korak po korak rekonstruirati čitav događaj. Svejedno, činilo mu se da uvijek sve počinje iz provjerenog dara njegova oca za iracionalno, koji ga odvodi u otvoreni rat čak i kad mu to, zapravo, nije u interesu. To kao da je, naprosto, jače od njega. Tibor je poprilično uvjeren u to da otac uopće ne koristi vlastiti mozak ili bar da uključuje samo povremeno, i to po pravilu, što je baš žalosno, onda kad bi bila riječ baš o Tiboru. Tu otac pokazuje izvanredne sposobnosti. Tibor mu za to odaje priznanje. Iako se to nije očekivalo od njega, otac je iznimno dobro razumijevao nečije slabosti. To Tibora s pravom brine.

Zasad, da bi pokazao neutralnost u mogućem okršaju, što je u biti dokazivanje jedino samome sebi, jer su njih dvoje sasvim neosjetljivi za tako sofisticirane signale, mirno sjedi na sofi promatrajući što se zbiva. Još od ranog jutra na nahtkaslu, pripremljene za bolnicu, važne stvari su izložene za primjer, i kao takve samo rasplamsavaju nervozu tijekom još jedne, u njihovoj kući sasvim uobičajene potrage za Tiborovim stvarima. A stvari su opet stale iščezavati. Najgore je to što se ne može predvidjeti kad će i kako opet nestati. Predobro on zna kako to ide: još koji tren ranije, koji u sebi računa kao nekakvo *sada*, bile su tu, na jednom mjestu, a onda ih, odjednom, više nije bilo. Ono najstrašnije događalo se u trenutku kad bi shvatio da ih nema više tamo gdje bi trebale biti, da su zaista nestale.

Postoje nekoliko verzija kako se to zbiva, no kako god da ih ispriča, čine se banalnim. Ključevi rado ispadaju iz džepova, i padaju na mjesta gdje ih više nitko ne može pronaći. Naočale, osim što se razbijaju nevidenom lakoćom, također se mogu zagubiti.

Takvi događaji nose sa sobom i neke neočekivane spoznaje. Stvari se mogu nalaziti bilo gdje, neovisno o tvojoj volji, pa čak i o tome gdje si ih bio odložio, što je u biti poučak iz teorije relativnosti. Istodobno, to znači i to da ga roditelji promatraju samo u određenim vremenskim intervalima. Taj zaključak je odlučio zapamtiti jer u nekim drugim okolnostima može donijeti nova područja slobode. Kao i to da im je njegovo kretanje, komplicirano i snovito, očito neshvatljivo. S vremenom je uspio smisliti taktiku po kojoj kad uoči da stvari zaista nema, vježba ideju da ih ne traži istog trena. Već od ranije shvatio je kakvu zamku nosi pokušaj brze i efikasne potrage, no problem nije bio u nekoj njegovoj tajanstvenoj nemogućnosti, već u panici koja ga u tom momentu obuzima i zbog koje ne uspijeva pronaći izgubljenu stvar čak i ako ona stoji na najvidljivijem mjestu. I da traži, mislio je, ništa ne bi pronašao. Stvari će se ionako same pojaviti, tješio se, on će ih već nekako uočiti.

Majka i otac nikako se nisu mogli pomiriti s činjenicom da moraju tragati za njegovim stvarima. Ključevi i naočale bili su na vrhu njihove Neprikosnovene Važne Liste Opomena. *Stvari treba čuvati!* Uvijek iznova slušao je iste pouke, općenite i stereotipne, što je naposljetku zvučalo kao da su naučili napamet neke rečenice i sada ih po prilici samo ponavljaju. On je pak mislio da ništa nije tako jednostavno.

Sada, u rano nedjeljno jutro, izbor je u nekoj nervoznoj cikličkoj vrtnji pao na ključeve. Naočale su još bile na nosu (zanimljivo da nikad, baš nikad, nije izgubio jednu i drugu stvar istodobno). Ponovno je roditeljima morao priznavati da ne može ni izbliza rekonstruirati kud se sve kretao tokom jutra, što mu je padalo posebno teško jer nije bio naučio rečenice kojima bi se opravdavao, nego je mucajući uvijek iznova morao tražiti nove.

Istodobno, nije se mogao sjetiti što je sve radio. Sigurno je bio u špajzi i promatrao predmete na najvišoj stelaži do kojih nije mogao doprijeti čak ni ako bi stao na kuhinjsku stolicu. Jasno se sjećao jedino toga kako su ga natjerali da izravna odvratne antipatične duguljaste rojte na tepihu, koje su po nekom imbecilnom kućnom pravilu trebale ležati izravnote, premda je njihova prirodna težnja da budu savinute i ispremiješane bila sasvim očita. To je ujedno bio jasan dokaz da su njegovi roditelji nerazumna bića, što bi se možda i moglo tolerirati u rano nedjeljno jutro da posao oko rojti nije tako dugotrajan i mučan ili da ga se bar moglo brzo zaboraviti.

Bilo je to stvarno sve čega se sjećao. Sve ostalo kao da se razmazalo u crnoj vremenskoj rupi. Sve ostalo je bilo tajanstveni bijeg predmeta i njihovo iščezavanje iz njegova sjećanja. Nakon što je novonastala situacija primijećena roditelji su mu održali brzu prodiku tražeći da se odmah, istog časa, promijeni, a zatim, shvaćajući valjda ludost svog zahtjeva, da barem pokuša voditi računa o tome što radi i kuda se kreće. On bi im zauzvrat ispričao da je opet promatrao kako sunčeve zrake padaju nadomak špajze, ali da niti jednoj ne uspijeva prijeći prag. Neka ranija iskustva upozoravala su ga da nije najpametnije govoriti o takvim stvarima. Da im to ispriča, tek bi tada zabrinuto vrtjeli glavama i govorili da *nije dobro, nije dobro*, očekujući da toj smušenosti već jednom, nekako dođe kraj.

Trudio se da se čitava situacija ne zaoštri previše jer jednom izbezumljeni izmicali bi njegovoj kontroli i odmah bi ga, ne znajući za drukčije načine, rutinski istukli, premda su pretpostavljali koliko je osjetljiv, te da ih možda čak u sebi proklinje i prijeti im kako će pobjeći od kuće. Takav razvoj događaja zasada je izgleda otpadao, premda je još možda mogao biti izvediv u obratima meandara dugog nedjeljnog popodneva. Zasad su se samo dobro razdraženi muvali oko ormara i stolica i u nekom smiješnom, polu sagnutom položaju pozivali ga da im se pridruži. Zamišljao ih je ovako smiješne, da negdje drugdje, u šumi naravno, traže vrganje umjesto njegovih ključeva, koje majka upravo pronalazi i slavodobitno podiže iznad WC školjke.

Odlazak u bolnicu isplaniran je nekoliko dana ranije. Njegovi roditelji su, po običaju, čitavu operaciju dugo i pažljivo planirali. U raspodjeli zadataka njemu su, očekivano, na brigu pale bajadere i naranče – još jedan u nizu besmislenih zadataka. Zašto baš uvijek mora nositi iste predmete bolesnicima, kad ih ovi ionako uopće ne primjećuju. Iz vlastitog iskustva već je znao da se bolesnici ne obaziru na bajadere i naranče, a sve mu se čini da se od njih i ne očekuje da ih jedu.

Odšetali su do tramvajske stanice i ušli u crveni gradski tramvaj. To je bio jedini slučaj kada njih troje, čitava obitelj, zajedno ulaze u tramvaj. Inače, zbog nekog misterioznog razloga baš nikada u bolnicu ne idu automobilom. Danas, što je još neobičnije, nisu krenuli prema donjogradskoj bolnici, kamo bi se odlazilo nekom u posjet, već u sasvim drugom smjeru, prema Retfali, jer dida ne leži u velikoj i tajanstvenoj građevini preko puta donjogradske kasarne nego u jednoj manjoj, gotovo pokraj rijeke Drave.

– Baš im je lijepo ovdje – reče njegova mama promatrajući egzotično grmlje u vrtu bolnice.

No, da je netko njega pitao, rekao bi istog trena da je to bolnica, usprkos vrtu, Dravi, bolničkom zidu po kojem se penjaju alpinisti, koje je, doduše, naročito zabavno promatrati kako se penju po zidu ili vise na špagama.

Na ulazu u bolnicu Tibor odluči najprije pogledati leže li u krevetima isti oni bolesnici koje je zamijetio prošle nedjelje. Jer više je puta primijetio da neki bolesnici ne leže u krevetima u kojima su ležali za vrijeme ranijeg posjeta. Konačno ulazi, ali slika je potpuno poremećena, kao da je netko nespretno posvuda prosuo jarke lego kockice. Mnoštvo je načičkano oko kreveta. Odmah uočava da su neki odložili cvijeće na bolničke krevete. I oko njegovog dide pravi je metež i jedino što pokušava vidjeti je li netko i na njegov krevet stavio cvijeće. U sobi je vruće i zagušljivo, hvata ga nesvjestica. To je ono čega se njegovi roditelji pribojavaju. Zato ga izvode na bolnički hodnik, sve do prozora gdje dugo promatra sumorno unutrašnje dvorište.

Na odlasku liječnik govori da dida može kući. Tibor je već u zraku, sretan, jer to znači da je dida ozdravio. Ali još dok mlataru nogama pripremajući se za doskok, krajičkom oka primjećuje kako mama pada na oca i užasno rida.

ZATIM VIŠE NIJE ZNAO što bi rekao, samo je kršio ruke i otpuhivao dim pa ponovno kršio ruke. Kamera zuji, a on nije smislio čak ni onu prvu rečenicu kojom bi započeo, rečenicu koja bi zazvala sve one rečenice koje su čekale da budu izgovorene. Shvaća da je pogrešno to što odmah nije priznao da u njegovom slučaju liječnici, od kojih mu je

jedan čak i dobar prijatelj, sumnjaju na bolest koju bi najjednostavnije bilo opisati kao blaži oblik amnezije. Iako ni sam nije bio siguran u to, katkada mu se činilo prirodnim da se nečega sjeća, a nečega ne. No da je bio iskreniji prema sebi, znao bi da to govori samo da utješi sebe. Ipak, tu i tamo bi se nečeg sjetio. U glavi kao da mu je povremeno – glupo, zar ne? – nešto bilo blokirano. Događaji u tami čekaju da budu iznova otkriveni. Čudnovato, ali i oni događaji kojih se živo sjeća, kad o njima razmišlja čine mu se kao da ih je doživio i zapamtio netko drugi, ne on, kao da mu ih je netko drugi ispričao, a on ih takve zapamtio. Sjedio je dakle za šankom u Valentinu, dok su iza njega zujale kamere, poželio je naručiti još jednu votku, iako je znao da je alkohol bezvezna supstanija. Te ga kamere zbilja nerviraju. Postaje razdražljiv kad postave objektiv ispred njega, očekujući valjda, da u njega on melje rečenice i rečenice. Neobično je bilo i to što ga je baš ona o svemu ispitivala. Sad se predstavljala kao novinarka. Spremno je prihvatio tu igru. Nakon toliko vremena ponovno ju je mogao promatrati iz blizine. Još uvijek je nestvarno lijepa. Koža joj je otmjeno osunčana. Pitao se je li na plaži nosila bikini. Na potamnjelom, širokom ovalnom licu poznate sitne sive pjegice, prosute kao na božićnom kolaču, bile su jedva vidljive. Probljedi shvaćajući da je možda stvarno nosila bikini. Za njega je najzбудljivije na ženskom tijelu kad nakon dugotrajnog sunčanja najzamamnijiji dijelovi ostanu djevičanski snježnobijeli.

Dok je postavljala pitanje, nasmijavala su ga nespretnosti njenih formulacija, njena svjesna namjera da ih učini nespretnim. Govorila je promatrajući ga onim tamnoljubičastim očima. On bi rekao neku riječ, bilo koju, a ona bi se, kao u starim vremenima, odmah zvonko nasmijala, kao da je baš to najsmješnija stvar koju je ikada čula. U jednom trenutku rekao joj je: *oprostite, mogu li na klozet*, a ona se opet nasmiješila. Bio je to još uvijek onaj isti, nestvarni osmijeh.

– Ma nije to ono što mislite, doista – nastavio je – dugo imam taj problem, zdravstveni problem, s prostatom, doista, gospođice, doduše, ide mi na živce ta odurna tehnika oko vas, ta atmosfera oko snimanja me uzrujava, ljudi koji drže kamere, svjetla i mikrofone umišljeni su – bio se baš raspričao – kao da im tehnika daje neku posebnu moć, i to, zamislite, duhovnu moć! Sad dok sjedimo baš ovdje u Valentinu i pokušavamo snimiti taj vaš dokumentarni film o rock grupi, izgleda kao da su oni protagonisti a ne ja.

Dok se vraćao iz zahoda, iznenada mu se zamuti. Sve se najednom izmiješa u istom prostoru. Ona je bila još tamo, i dalje se smijala, ali on je više nije mogao čuti. Preplavi ga čudnovat val uzbuđenja. Ponavljao je sam sebi dva, tri njena pitanja. Možda joj je ipak trebao reći? Sad je već kasno. Počeo je govoriti ignorirajući kamere, koje možda i nisu bile isključene. Riječi su se ipak bile nekako otrgle od njega i dok ih je izgovarao, a izgovarao ih je načinom koji dotad nije poznao, kao da ih je netko drugi govorio, ne on, prišao je tamo gdje se, po njegovoj procjeni, trebala nalaziti.

– Ipak ću govoriti za tu vašu emisiju. Ovdje vam se zbivalo nešto sasvim posebno, morali biste jednom sve odstajati u Valentinu – bilo je smiješno to govoriti baš njoj – dok su iz zvučnika pljuštali hitovi The Clasha i Stranglersa. Plavičasti dim omatao bi se oko stopala. Iznad je sjala zelenkasta svjetlost boje metilnog alkohola. Moglo bi vam se učiniti da ste u skafanderu. Plutali biste i plutali oko zvučnika i polupraznih pivskih boca, čaša, duguljastih, napako okrenutih bokova boca s alkoholom te biste lebdjeli, nezaustavljivo lebdjeli.

Dok je to izgovarao, kamera mu je izgledala sve neobičnije, poput opasne mehaničke životinje iz jednog filma Stephena Kinga. U jednom trenutku, s već jasnom mišlju o bijegu, kao da je i sam lebdio oko Valentina. Sve postaje tako sićušno. Sad se čini još čudnijim da se četrdesetak ljudi tu znalo nabiti oko šanka.

– Zidove prekrivaju ogledala. Niste sigurno vidjeli nikad takva ogledala – rekao je onaj opasnoj mašini – jer sve je izgledalo drukčije i bolje nego što je vjerojatno bilo, kao da se u tim ogledalima vrtio neki film. Svi bi se stalno u njima ogledali. Sa stropa su se izvijali neobični lukovi, a na njih su, kao i ispod šanka, utisnuta kvadratna debela stakla u kojima je svjetlucalo fantastično plavičasto svjetlo. Lako je bilo zamisliti se u vremenskoj kapsuli, kao da je cilj čitavog projekta da i Valentino jednog dana sam od sebe poleti u svemir.

Opet prestane govoriti. Priđe joj. U ruci više nije imala mikrofon. Zagrlji je obamrvši od uzbuđenja. Tijelo joj je bilo još uvijek iznenađujuće čvrsto, istodobno i mrtvački hladno. Odmakne ruku. Takvo tijelo ispunjeno je očekivanjima. Rekao joj je da ne zna kako bi joj mogao pomoći. Iskreno, više nije znao kako je i kad prvi put došao u Valentino. Nekih se stvari možda ipak sjećao. Primjerice, prošle su godine i godine otkad se tamo usudio doći. A svi su već bili u Valentinu i čekali da ih upozna: Horvat Bela, Bišop, Crveni Virag, Henrik Bilgbauer. Naposljetku, ovdje je upoznao i nju, odnosno, pogledao je još jednom prema njenim tamnoljubičastim očima i prošaptao – *tebe*.

Svi su u ono vrijeme tvrdili da se njihovi životi promijenili otkad su počeli dolaziti u Valentino. To je bilo sljedeće što je rekao.

– Ovo je više bio amfiteatar – rekao je.

Takve stvari inače ne govori. Učini mu se da vidi sasvim laki trzaj u uglu njena oka. Rekao joj je da pamti samo događaje tako sitne i nevažne da misli da su ih svi drugi zaboravili, jer su se činili sasvim nebitnim. Recimo, Crveni Virag i on stajali su s nekim ženskom (godina 1986.), jer oko Crvenog Viraga uvijek se motaju nekakve ženske. Ove i nisu bile baš neke: jedna pankerica, ali samo naizgled, glazba ju ne zanima, zapravo ništa osim filma *Mi-djeca-s-kolodvora-Zoo*. Druga, kad govori o sebi, koristi muški rod. Crveni Virag se opet bio vratio s nekog putovanja. Smucao se po čudnovatim krajevima: indijama, pakistanima i cejlonima. Tko zna gdje sve nije bio! A kad bi se vratio, ostajao je nepromijenjen, što je Tibor stvarno poštovao. Nikada nije sam pričao o onome što je vidio. Nikada nije spominjao religiju ili tomu slično. Možda je samo jednom rekao da voli putovati i da želi vidjeti nešto drukčije od onog što mu je već poznato.

Crveni Virag i on su čekali Bišopa i Bilgbauera. Ženske su se povukle u kut. Njih dvojica stajali su ispod zvučnika s bocama piva u ruci. Samo su se smješkali. Kao da val nepoznatog razumijevanja plovi među njima. Kao da su stigli tamo gdje više nisu trebale riječi. Samo nekoliko taktova neke poznate melodije.

Ali, sve se mijenja kad ulazi Bilgbauer. On drži novine ispod miške. Već s vrata počine govoriti. One ženske nestaju. Tibor kao da se otapa. Nije to prvi put da iskušava takav osjećaj. Bilgbauer govori o svojoj neobjavljenoj knjizi pjesama, čini to po n-ti put. Tibor gotovo da može vidjeti kako se nervoza uvlači među njih, neka napetost koja sve neumitno urušava.

Premda ga fiksiraju pogledom, Bilgbauer se ne obazire. Ta usta moraju govoriti. Pitanje je samo kome govore. Bilgbauer je suhonjav, njegove oči su iskolačene. Želi se uži-

viti u ulogu pjesnika. Želi izgledati kao da je isplivao iz rijeke. Želi ispasti smiješan i lud u dugom crnom kaputu, uzetom iz didina ormara. Nije to bio jedini takav odjevni predmet. Nosi također očevu crnu dolčevitu i crne hlače. Noseći njihovu odjeću, osjećajući njihove mirise, kao da na neki način nosi i njih. Tako su mu uvijek blizu. Naposljetku, na taj način osjeća se ravnopravnim s njima, didom i tatom. Ali ponečeg nije svjestan. Svima dosađuje pričom kako ima dovoljno pjesama za knjigu. Svi koji su ih čitali, smatraju da su odlične.

Bišop na sastanke dolazi na prastarom, velikom motoru. Bišop radi na tome da svi misle da je vođa rock grupe. Činjenice govore da nema sluha niti svira ijedan instrument. No muzika nije jedina stvar o kojoj govori. Tvrdi da je spreman za političku akciju. Obrazlaže svoju opsjednutost zapatistima, Che Guevarom, Kastrom i RAF-om. Kratko otpijajući gutljaje priča o strategiji *el foco*. O nekoliko minuta panike u kojima padaju vlade i mijenja se svijet. Takve stvari njega privlače. Pjesme njegovog rock banda trebale bi biti tomu slične. Činjenice govore da je član Saveza komunista, također da nikad nije razumio niti jednu knjigu ni Marxa ni Engelsa ni Lenjina. Točnije, pokušao je, ali nije uspio. U krevetu, dok čita takve knjige, ne shvaća o čemu oni dovraga to pišu. Ne vjeruje da u Jugoslaviji vlada sistem samoupravljanja. Njegov otac radi u tvornici. Nakon posla samo se izvali ispred televizora. Bišopa živcira takvo ponašanje. Njegov otac – NJEGOV! – morao bi se drukčije ponašati! Nekoliko puta pokušao je utjecati na njegovu revolucionarnu svijest, no otac ga izbacuje iz sobe. Majka misli da radnici zloporabljuju svoja prava. Vode o tome duge rasprave. Majka omalovažava sve što on izgovori. Tvrdi je da je samoupravljanje samo izgovor za nerad, da radnici samo smišljaju načine da bi što manje radili, da se samoupravljanje svodi na to da im nitko ništa ne može.

Tibor Bišopa nikako ne može podnijeti. Ne podnosi njegovu prljavu pojavu. Često u sebi više na njega, dovikuje mu sve ono što se u stvarnosti ne usuđuje. Najviše ga ljuti to preseravanje o zapatistima, ta jeftina izlika za članstvo u SKJ. Ipak, čudi se koliko zna o stvarima o kojima on sam ne zna mnogo. Gdje je samo čuo za sve to? Bišopov susjed, profesor filozofije, možda latentni homoseksualac, još od njegova puberteta nastoji privući Bišopovu pažnju. Bišopova rock grupa neće biti samo rock grupa, nego i direktna politička akcija. Profesor mu posuđuje knjige. Bišop ima sjajno pamćenje. Pred Valentinom ponavlja sve što mu je profesor kazao. I sam se čudi svojoj sposobnosti da zapamti sve što netko kaže. Krije da ga pomalo plaši profesorov fanatizam. Bišop uspješno nagovara četvero ljudi da sviraju u rock grupi. Trebaju mu gitarist, basist, bubnjar i pjevačica. U prvi mah misli da će rock grupa imati više članova nego što je uobičajeno. Bilgbauer piše tekstove za grupu, ali ni on nema sluha. Bišop zna da će mu Bilgbauer dati tekstove besplatno samo ako bude proglašen pravim članom grupe. Bišop planira da nauči svirati trubu. Miles Davis svira trubu. To je razlog zašto odabire baš trubu. Čak ju je i kupio od nekog oboljelog muzičara iz vatrogasnog orkestra. Za početak mogao je odsvirati nekoliko krištavih taktova. Ustvari, muzičarev sin mu ju je prodao. Prije smrti muzičar moli sina da mu još jednom donese instrument. Sin laže da ga ne uspijeva pronaći.

Tibora ljuti to što Bišop zna i ono što ne bi morao znati, recimo da je Tibor išao u muzičku školu. Ne zna kako je to uopće saznao. U sakupljanju informacija očigledno je spretan. Tibor primjećuje da ih čuva do trenutka kad postaju važne. Nekada mu se čini

da bi Bišop mogao stvarno dignuti revoluciju. Za sada ga nagovara da svira bas gitaru u njegovoj rock grupi. Ne posustaje ni pred kakvim isprikama, pogotovo ne pred tako frivolnim da nikada nije svirao bas gitaru. Crvenog Viraga nagovara na sviranje bubnjeva, što je, ispostavlja se, također utemeljeno na informacijama: Crveni Virag ne samo da zna svirati bubnjeve, već je čak svirao u jednom bandu.

– Kako se zvao taj band?

– To ti je već prava pišurija – Bišop je urlao – zvali su se Nehajni skakači, svirali su ska.

Crveni Virag opet ne govori ništa, barem dok ga tkogod nešto ne upita. Jednostavno je takva osoba.

Od Tibora se očekuje da priča uvijek isto, o njujorškom klubu CBGB's. Postoji nekoliko različitih verzija onoga što govori o CBGB-u. Svi bi ih već trebali znati napamet. Uvijek ga iznova maltretiraju da po miljunti put ponovi jedno te isto, idiotski:

CBGB's je običan zahod.

CBGB's je mali klub sagrađen tamo gdje se ni taksisti ne žele zaustavljati.

Zna li netko ovdje što znači CBGB's? (TOČAN ODGOVOR: skraćenica od Country, Bluegrass i Blues)

Možemo li, pita, možemo li zamisliti taj mali njujorški klub u kojem su tek zbog zabave razbijali zidove i pišali po ćoškovima.

Koliko je ljudi najviše moglo stati u CBGB's? (TOČAN ODGOVOR: 350).

– odlomak –

